

УДК 330.113:338.46:378

О.Б. Моргулець,

к.е.н., доцент, докторант, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

**Закономірності розвитку сфери послуг в процесі становлення
інформаційного суспільства та суспільства знань**

O.B. Morgulets,

PhD (Economics), associate professor, doctoral candidate, Kyiv national university of technologies and design, Kyiv

**Patterns of development of services in the development of information
society and knowledge society**

В статті проаналізовано економічні аспекти теорії інформаційного суспільства; розкрито сутність і передумови його формування. Науковою новизною є авторське уточнення дефініцій понять інформаційного суспільства і суспільства знань, встановлення еволюційного зв'язку між цими поняттями; виокремлення основних факторів сучасного суспільного розвитку та ключових закономірностей майбутнього розвитку сфери послуг в умовах розбудови інформаційного суспільства і становлення суспільства знань. Також в роботі обґрунтовано провідну ролі освітньої галузі в сучасних процесах суспільного та економічного розвитку України. Представлені результати дослідження покращують розуміння ролі сфери послуг, зокрема освітньої галузі, в процесі інформаційно-комунікативного розвитку суспільства та входження в епоху знань, виокремленні закономірності дозволяють спрогнозувати найближчі зміни, що відбудуться у сфері послуг та суспільстві в цілому, що дозволяє визначити стратегічні пріоритети в цій сфері. Результати дослідження створюють підґрунтя для подальших розробок в сфері сервіс-менеджменту, зокрема в освітній діяльності, як ключовій галуззі економіки суспільства знань.

The article is analyzed the economic aspects of the theory of the information society; essence and the conditions of its formation were developed. Scientific novelty is copyright clarify definitions of the concepts of information society and knowledge society, establishing an evolutionary link between these concepts; separation of the main factors of modern social development and key patterns of future development of services in terms of information society and the establishment of a knowledge society. The article also justified the leading role of education in modern processes of social and economic development of Ukraine. Represented results of a study are improved understanding of the role of the service sector, particularly the education field, in the process of information and communicative development of society and the entry into the knowledge age, allocation laws allow to predict the coming changes that will occur in the service industry and society at large, which allows to determine the

strategic priorities in this sector. Results of the study provide a basis for further developments in the field of service management, particularly in the educational activity, as a key sector of the economy of the knowledge society.

Ключові слова: інформатизація, інформаційне суспільство, суспільство знань, закономірності, розвиток, сфера послуг, освіта.

Keywords: informing, information society, knowledge society, law, development, services, and education.

Постановка проблеми. Сфера послуг представляє собою сукупність галузей, підгалузей і видів діяльності, функціональне призначення яких у системі національної економіки виражається у виробництві й реалізації послуг і духовних благ для населення. Протягом останніх десятиліть спостерігається зростання ролі сфери послуг у світовій економіці. Розширюється спектр пропонованих послуг, зростає число зайнятих у цій сфері. У розвинутих країнах сфера послуг за значущістю посідає головне місце в національній економіці, про що свідчить динаміка середньорічних темпів приросту валового внутрішнього продукту в невиробничій сфері, постійне збільшення обсягів експортно-імпортних операцій у цій сфері. Змінюється парадигма сервісної економіки, зростають потреби в соціальних послугах, особливо освітніх. Така динаміка розвитку сфери послуг цілком відповідає тенденції глобалізації світової економічної системи і сучасними науковцями розцінюється як ознака формування нового етапу розвитку суспільства – інформаційного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З кінця 60-х років ХХ ст. дослідження Г. Бекера, Д. Белла, Ф. Броделя, Р. Даренфорда, П. Друкера, Дж. К. Гелбрейта, Г. Канна, М. Кастельса, Р. Інгельгарта, Й. Масуди, Ф. Махлупа, Г. Маркузе, Д. Норта, Г. Стиглера, Т. Стоуньєр, К. Томіаґи, А. Тоффлера, Л. Туроу, Т. Форрестера, Ф. Факуями та багатьох інших вчених сприяли усвідомленню значних господарських та соціально-політичних змін, що спостерігалися в найбільш розвинутих країнах, як провісників якісно нового етапу суспільного прогресу. Основу цих змін більшість дослідників пов'язували з підвищенням ролі науки і безпрецедентними технологічними

зрушеннями. Згодом акценти неодноразово зміщувалися, і в центрі уваги виявлялися інші аспекти трансформації. Так, у 80-ті роки осмислювалися соціальні наслідки постіндустріалізму. У 90-ті – з'явилося безліч робіт присвячених управлінню корпораціями в постіндустріальному суспільстві. Початок ХХІ ст. поставив ще більше проблем, які розглядаються з позиції постіндустріальної теорії [1]. Сьогодні питання формування та розвитку інформаційного суспільства продовжують досліджуватися в працях А. Горелова і Т. Горелової, Д. Єфременка, Д. Єврезова, І. Каленюк і О. Кукліна, Б. Майєра, О. Ракітової, Л. Реймана, Н. Яблокової та інших.

Формування інформаційного суспільства неминуче пов'язано з глобальними змінами у розвитку сфери послуг. Інформаційне суспільство формують знання, а знання продукує людський капітал країн з розвинутою системою освіти, яка складає одну з найважливіших галузей сфери послуг. На сьогоднішній день існує значна кількість досліджень та публікацій з проблем та перспектив розвитку сфери послуг різних науковців. З них, як основні, можна виділити праці зарубіжних авторів: Л. Беррі, К. Лавлока, К. Гренрооса, Р. Нормана, К. Хаксевера, Б. Рендера, Р. Рассела, Дж. Горовіца, М. Джорджа російських: Г. Аванесової, В. Гордіна і М. Сущинської; Т. Бурменка; Л. Демидової, В. Карнаухової, Т. Краповської, А. Федуліна і В. Багдасаряна, В. Прищепенка. Праці цих науковців направлені на розробку ефективної системи управління сервісною економікою та розвиток сервіс-менеджменту обслуговуючих підприємств. Щодо вітчизняних науковців, дослідження яких присвячені вирішенню проблем сфери послуг України, то їх досить обмежена кількість, серед яких можна відмітити праці В. Апопія; О. Ареф'євої, О. Пащука; О. Решетняк; В. Куценка і Г. Трілленбурга, Я. Остафійчука, Л. Янковської, М. Мальської, Т. Луцької, А. Голобородька, Р. Заблоцької. З огляду на незначну кількість вітчизняних наукових досліджень з питань сервісної діяльності можна стверджувати про недостатній рівень розробленості проблем управління в сфері послуг України. Тому обґрунтування провідної ролі сфери послуг в національній економіці, дослідження закономірностей її

розвитку в процесі становлення інформаційного суспільства, розробка заходів забезпечення економічної стабільності та конкурентоспроможної позиції України на світовому ринку послуг є одним із важливих завдань сучасної науки.

Постановка завдання. Розкриття сутності і передумов формування інформаційного суспільства; уточнення визначень інформаційного суспільства і суспільства знань, встановлення зв'язку між поняттями; виокремлення основних факторів сучасного суспільного розвитку та ключових закономірностей майбутнього розвитку сфери послуг в умовах розбудови інформаційного суспільства і становлення суспільства знань; обґрунтування провідної ролі освітньої галузі в сучасних процесах суспільного та економічного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. За останні 30 років економісти і маркетологи, соціологи і філософи, програмісти та державні діячі ввели і стали активно використовувати термін «інформаційне суспільство». Це явище відображає об'єктивну тенденцію нового витка еволюції цивілізації, пов'язаного з появою нових інформаційних і телекомунікаційних технологій, нових потреб і нового способу життя. Суспільство увійшло в етап розвитку, коли інформація стала однією з основних цінностей у житті людей [2].

Поняття інформації в сучасній науці використовується не тільки в суб'єктивному сенсі як міра знань, а й в об'єктивному як міра організованості системи на противагу поняттю ентропії як міри неорганізованості. Сучасна комп'ютерна революція не просто збільшує обсяг інформації, але й змінює принцип інформаційного обміну. Інформація стає величиною, що визначає всі інші життєві вимірювання [3]. Головними об'єктами управління в інформаційному суспільстві стають не матеріальні об'єкти, а символи, ідеї, образи, інтелект, знання.

Інформатизація суспільства спрямована на створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб та реалізації прав громадян, органів державної влади, громадських організацій на основі формування і

використання інформаційних ресурсів. Інформатизація не тотожна комп'ютеризації суспільства, але вони тісно пов'язані одна з одною. В межах комп'ютеризації суспільства розвивається і впроваджується технічна база обробки та накопичення інформації. Інформатизація суспільства пов'язана із забезпеченням зацікавлених суб'єктів достовірними, вичерпними і своєчасними знаннями в усіх видах людської діяльності [2]. Таким чином, інформатизація – більш широке поняття.

Сучасне суспільство є не лише інформаційно-комп'ютерезованим, а й комунікативним: зростає не тільки швидкість зв'язку і повідомлень, але й збільшується кількість комунікацій в розрахунку на одну людину. Це вимагає від неї іншої міри відкритості (переважають поверхневі контакти) і компетентності (включаючи знання мов), ніж це було властиво людині традиційного суспільства, яка мала протягом усього життя справу з певним колом осіб і функцій [3].

Інформаційно-комунікативний глобальний розвиток суспільства вимагає нових моделей соціальної організації і передумови цих змін уже відчутні. По-перше, ядром інформаційного суспільства є підвищення цінності знання і науки, причому наука сама стає носієм інформаційних технологій, а технології впливають на науку. По-друге, змінюється економічна структура суспільства. Це проявляється не тільки в зростанні сфери послуг, яка складає понад 60% обсягів сучасної економіки, а й у тому, що інформаційно-консалтингові та освітні послуги займають з кожним роком все більшу частку в сфері послуг в країнах з розвинутою економікою. По-третє, якщо в індустріальному суспільстві носіями інформації були в основному соціальні інститути, то в сучасному суспільстві суб'єктами інформаційного обміну стають індивіди. По-четверте, володіння інформацією і спеціальна компетенція стають найціннішою якістю трудових ресурсів. Збільшується вплив експертів – носіїв унікальної інформації.

Загалом поняття інформаційного суспільства було сформульоване ще в кінці 60-х – початку 70-х років XX ст. Авторство терміна належить Ю. Хаяші,

професору Токійського технологічного інституту, а також ряду організацій, що працювали на Японський уряд. У звітах цих організацій за 1969-1971 роки інформаційне суспільство визначається як суспільство, в якому процес комп'ютеризації дає людям доступ до надійних джерел інформації, позбавляє їх від рутинної роботи, забезпечує високий рівень автоматизації виробництва. При цьому продукт стає більш «інформаційно ємним» (містить у своїй вартості більшу частку інновацій, дизайну, маркетингу, телекомунікацій, обробки інформації) [2]. Автори нової концепції передбачали, що рушійною силою освіти і розвитку суспільства стає виробництво інформаційного продукту, а не продукту матеріального [4]. Найбільше визнання ця концепція отримала у 70-80-ті роки XX ст. в період, що характеризувався швидким поширенням технологічних досягнень і значними успіхами країн, які не лише провадили, але й засвоювали нову інформацію і знання. Вагомий внесок у розвиток цієї концепції зробили М. Порат, Й. Масуда, Т. Стоуньєр, Р. Катц, Г. Бехманн та інші [1].

Загалом визначення інформаційного суспільства може бути таким: інформаційне суспільство – суспільство, де виробництво, зберігання, переробка і реалізація інформації та продукування знань є основою національної економіки.

Найбільш повно етапи розвитку суспільства, зокрема умови становлення інформаційного суспільства, обґрунтовано в теорії технологічного розвитку Д. Белла [5]. Відповідно до цієї теорії існує три стадії економічного розвитку суспільства – доіндустріальна, індустріальна і постіндустріальна. Зародження постіндустріального суспільства характеризується домінуванням у робочій силі професійного і технічного класу замість промислового пролетаріату. При цьому, перехід від індустріального до постіндустріального суспільства має кілька етапів: перший – розвиток промисловості припускає експансію транспорту і суспільних служб як послуг, пов'язаних з рухом товарів; другий – зростання сфери розподілу (оптової і роздрібної торгівлі), фінансового сектору, операцій з нерухомістю і страхуванням в умовах масового споживання благ; на

третьому етапі зростання національного доходу супроводжується збільшенням у населення частки видатків на придбання предметів розкоші, на відпочинок і споживання інших послуг.

В літературних джерелах можна зустріти паралельно поняття постіндустріального, інформаційного суспільства та суспільства знань. Деякі автори розглядають ці поняття як синоніми. Наприклад, Д. Єфременко зазначає, що «теорії інформаційного суспільства, постіндустріального суспільства і суспільства знання являють собою родинні категорії, засновані на впевненості в тому, що якісні соціальні трансформації в сучасному світі нерозривно пов'язані з новою роллю інформації і знання» [6].

Проте точніше буде назвати ці поняття родинно-еволюційними, тому що з'явилися вони поступово в процесі науково-технічного, інформаційного та телекомунікаційного розвитку суспільства. Так, колись промислова революція передувала індустріальному суспільству, а науково-технічна – постіндустріальному. Інтенсивний розвиток техніки та інформаційно-комунікаційних технологій, призвів до якісно нового стану суспільства, його основною цінністю стала інформація. Поширення комп'ютеризації і розвиток Інтернету відкрили широкий доступ до інформації, з'явилася потреба у правильному її використанні, тому цінність інформації перейшла у знання.

Таким чином ці поняття відображають етапи формування і розвитку інформаційного суспільства: постіндустріальний – початковий етап, характеризується переходом до сервісної економіки, частка якої почала стрімко зростати в національному господарстві; інформаційний – нинішній етап розвитку суспільства, характеризується стрімким розвитком телекомунікаційних технологій та безпосередньо інформаційної сфери; суспільство знань – етап розвитку суспільства майбутнього, на який більшість розвинутих країн тільки вступає, характеризується зміною парадигми освіти і формуванням знань як найвищої цінності людського капіталу. Освіта, знання, інформація і спілкування в такому суспільстві складатимуть основу розвитку і благополуччя людської особистості.

Суспільство знань – це суспільство, що динамічно розвивається і для якого характерно наступне:

- усвідомлення ролі знання як фактора успіху в будь-якій сфері діяльності;
- існування постійної потреби в нових знаннях, необхідних для вирішення нових завдань, створення нових видів продукції та послуг;
- ефективне функціонування системи виробництва і передачі знань;
- пропозиція знань прагне не тільки задовольняти наявний попит на знання, а й формувати такий попит;
- в межах організацій і суспільства в цілому системи, що виробляють знання, ефективно взаємодіють одна з одною і з системами, що виробляють матеріальний продукт [7].

Таким чином можна дати таке визначення суспільству знань – це суспільство, яке постійно продукує нові знання, що є основою його розвитку, уміє їх використовувати, комерціалізовувати і просувати на світовому ринку.

У сучасному світі вже не стільки матеріальна база визначає успіх, скільки вміле управління інформаційними можливостями і ресурсами. В даний час очевидно, – що інформаційна сфера є системоутворюючим фактором сучасного суспільства, активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових безпеки держави, і далі ця залежність буде лише зростати [8].

Разом з тим, більшість сучасних країн, в тому числі і Україна, знаходяться на початковому етапі – переході від постіндустріального до інформаційного суспільства. Порівнявши ці стадії розвитку можна виділити характерні риси інформаційного суспільства. Отже суспільство може вважатися інформаційним за умов:

- пріоритетного значення інформації в порівнянні з іншими ресурсами;
- кожен індивід, підприємство або організація в будь-якому місці країни можуть отримати за певну плату (або без неї) на основі автоматизованого доступу і систем зв'язку інформацію та знання, необхідні для їх життєдіяльності і рішення особистих, соціально значущих завдань;

- домінування інформаційного сектору в загальному обсязі ВВП;
- відбуваються радикальні зміни соціальних структур, наслідком яких виявляється розширення сфери інформаційної діяльності та послуг. В цій сфері зайнята більшість працюючого населення, число зайнятих в традиційних сферах виробництва неухильно знижується, при цьому зберігається або підвищується продуктивності праці та якості продукції (послуг);
- формування в якості головної цінності людини – економії часу за рахунок використання нових телекомунікаційних та комп'ютерних технологій;
- в суспільстві відбувається процес прискореної автоматизації і роботизації в усіх сфер і галузях економіки, проникнення комп'ютерних інформаційних технологій в усі сфери життя людей;
- в суспільстві виробляється, функціонує і є доступною сучасна інформаційна технологія, є розвинені інфраструктури, що забезпечують створення інформаційних ресурсів в обсязі, необхідному для підтримки науково-технологічних процесів;
- інформація, знання і кваліфікація суб'єкта стають головними чинниками влади і управління, а суспільство в змозі виробляти необхідну для життєдіяльності інформацію [2; 9].

В Україні проблема формування інформаційного суспільства розглядається сьогодні як необхідна умова для сталого розвитку країни, її повноцінної інтеграції у світову економіку. Слід визнати, що, на жаль, Україна на сьогоднішній день відстала в цьому питанні, хоча останнім часом темпи інформатизації швидко ростуть.

Одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [10].

Разом з тим рівень розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України, оскільки:

- відсутня координація зусиль державного і приватного секторів економіки з метою ефективного використання наявних ресурсів;
- ефективність використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів, спрямованих на інформатизацію, впровадження інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у соціально-економічну сферу є низькою;
- наявне відставання у впровадженні технологій електронного бізнесу, електронних бірж та аукціонів, електронних депозитаріїв, використанні безготівкових розрахунків за товари і послуги тощо;
- рівень інформатизації окремих галузей економіки, деяких регіонів держави є низьким;
- розвиток нормативно-правової бази інформаційної сфери недостатній;
- створення інфраструктури для надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам інформаційних послуг з використанням мережі Інтернет відбувається повільно;
- рівень комп'ютерної та інформаційної грамотності населення є недостатнім, впровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних ІКТ – повільним;
- рівень інформаційної представленості України в Інтернет-просторі є низьким, а присутність україномовних інформаційних ресурсів – недостатньою;
- рівень державної підтримки виробництва засобів інформатизації, програмних засобів та впровадження ІКТ є недостатнім, що не забезпечує всіх потреб економіки і суспільного життя;
- спостерігаються нерівномірність забезпечення можливості доступу населення до комп'ютерних і телекомунікаційних засобів, поглиблення «інформаційної нерівності» між окремими регіонами, галузями економіки та різними верствами населення;

▪ не вирішуються у повному обсязі питання захисту авторських прав на комп'ютерні програми, відсутні системні державні рішення, спрямовані на створення національних інноваційних структур (центрів, технополісів і технопарків) з розробки конкурентоспроможного програмного забезпечення [10].

В Україні загальною проблемою є також недооцінювання важливої ролі сфери послуг в процесі становлення і розвитку нового економічно стабільного суспільства вільно конкуруючого на міжнародному ринку.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що суттєве розширення номенклатури послуг і стрімке нарощування обсягів реалізації підтверджує перспективність цієї галузі. А світовий досвід, в свою чергу, доводить, що діяльність у сфері обслуговування може бути продуктивною і стимулювати підвищення ефективності національного господарства, але лише за умови активної підтримки державою її розвитку.

Особливо важливим питанням залишається визначення оптимальної законодавчої бази, яка б забезпечила ефективний розвиток комерційного підприємництва на ринку послуг і національної економіки загалом. Політика держави у сфері послуг повинна забезпечити умови для вільної конкуренції та відкрити простір для технічного і технологічного прогресу, стимулювати розвиток суб'єктів бізнесу на ринку послуг не тільки на національному, а й на світовому рівні.

Оцінюючи розвиток сфери послуг двох останніх десятиліть у світовому масштабі, можна відзначити, що визначальними закономірностями розвитку є науково-технічна революція і структурно-технологічна перебудова матеріального виробництва. Так, науково-технічна революція стимулює вихід на ринок широкого спектру нових послуг, пов'язаних з інформаційними технологіями, комп'ютеризацією, новими способами комунікацій. У зв'язку з цим розвиток послуг стимулює проведення в багатьох країнах процесів приватизації і реструктуризації сервісної діяльності (транспорту, телекомунікацій, фінансових і страхових послуг). Крім цього, науково-

технічний прогрес знімає бар'єри при передачі послуг на відстані, надаючи їм міжнародний характер [11].

В якості другорядних причин, що пояснюють швидкий розвиток сфери послуг, можна виділити перетікання працюючих із виробничої сфери в сферу послуг в наслідок автоматизації промисловості, зростання доходів на душу населення; розширення міжнародної та електронної торгівлі; автоматизація домашнього господарства і вивільнення часу на відпочинок тощо.

В процесі розвитку сфера послуг України зазнає постійного впливу як позитивних, так і негативно чинників. Серед негативних головними є: невисокий рівень конкуренції між підприємствами сфери послуг; слабе реагування сервісних підприємств на мінливі умови ринку; недосконалість нормативно-правової бази, що регламентує діяльність підприємств сфери обслуговування тощо. До позитивних чинників можна віднести щорічне збільшення кількості сервісних підприємств; появу на вітчизняному ринку іноземних конкурентів, що мають досвід організації сервісної діяльності у своїх країнах; розвиток малого і середнього бізнесу тощо.

Таким чином, можна виділити наступні закономірності майбутнього розвитку сфери послуг України в процесі розбудови інформаційного суспільства та становлення суспільства знань [1; 2; 6; 12; 13]:

1. Підвищення ролі інформаційного сектора як у сфері послуг, так і в економіці країни в цілому призведе до зміни парадигми сервісної економіки.

2. Інтеграція телекомунікаційних та інформаційних структур призведе до появи нових галузей сфери обслуговування і нових послуг, задоволенню нових потреб.

3. Поява нової інформаційної культури, під якою розуміється вміння цілеспрямовано працювати з інформацією, використовувати її, обробляти, зберігати і передавати призведе до появи специфічних послуг та, відповідно, потреби у нових фахівцях в сфері ІТ технологій. Нова культура спілкування полягає в принципово інших формах особистих і професійних зв'язків за

допомогою електронної пошти, телеконференцій, тобто без особистої присутності, але в режимі діалогу.

4. Глобалізація інформаційних і телекомунікаційних секторів призведе до створення і розвитку Глобальної інформаційної інфраструктури, в рамках якої утворюється національна інформаційна структура, що призведе до створення єдиного інформаційного простору без кордонів. Завдяки розвитку телекомунікацій стане можливим об'єднання інформаційних та інтелектуальних ресурсів людства, створення Глобальної бази знань, розшириться доступ до більшої кількості різних видів послуг.

5. Зміна структури розподілу часу між робочим часом і дозвіллям на основі появи нової форми зайнятості – «телероботи». Це робота без просторової прив'язки з використанням телекомунікаційних каналів оперативного доступу. Особливо це важливо для людей з фізичними вадами, для жителів віддалених регіонів з низьким рівнем зайнятості.

6. Надмірна інформатизація суспільства призведе до зростаючої потреби населення в знаннях, що стимулюватиме випереджальний розвиток освітніх послуг, зміни парадигми освітньої діяльності, появи нових способів надання освітніх послуг, в тому числі прогресуючий розвиток дистанційної форми навчання.

Розвиток сфери послуг знаходиться під впливом процесу глобалізації. Посилюються взаємозв'язок країн в економічному розвитку. Загострюється міждержавна конкуренція, що вимагає пошуку резервів підвищення ефективності функціонування економіки, в тому числі, сфери обслуговування.

Існують різноспрямовані тенденції впливу глобалізації на розвиток сфери послуг. Наприклад, позитивний ефект глобалізації обумовлений глобальною інформаційною мережею, глобальним ринком освітніх послуг. Під впливом процесу глобалізації з'являється тенденція типізації (стандартизації) послуг [14].

Для розбудови інформаційного суспільства особливого значення набуває інформаційна підготовка, формування навичок життя підрастаючого покоління

і майбутніх фахівців в умовах масованого мережевого інформаційного впливу, можливість інтеграції їхньої професійної та повсякденної діяльності у світові інформаційні процеси, їхньої підготовка до повноцінного життя в світовому інформаційному просторі.

Завдяки освіті, культурні цінності зберігаються і передаються від одного покоління до іншого. Поряд з сім'єю та державою, вона є одним з головних інститутів, що сприяють підтриманню стабільності суспільства і його прогресу. Освіта впливає на статус людини в цьому суспільстві і відіграє велику роль у соціальній мобільності, сприяючи тому, що більш здібні просуваються вище по соціальних сходах. Можна сказати, що освіта – важливий спосіб забезпечення вертикальної мобільності людей в сучасному суспільстві [3].

Розбудова інформаційного суспільства та вступ країн в епоху знань змушує освітян розвернутися до нових, що виникають у процесах функціонування такого суспільства, проблем. Система освіти глибоко пов'язана зі структурою суспільства і його розвитком. Формула «яка освіта – таке й суспільство» справедлива як в прямому, так і у зворотному порядку.

Можливості економічного зростання в умовах сучасної економіки визначаються, головним чином, таким фактором як людський капітал, розвиток якого залежить від стану освітньої галузі. Інформаційна революція призвела до змін у структурі освіти. Отримують пріоритет інформаційні потреби, потреби в знаннях, змінюється характер освітніх процесів, все частіше з'являється потреба в безперервній освіті, професійному навчанні дорослих, що стимулює розвиток дистанційного навчання [14]. Становлення інформаційного суспільства та перехід до економіки знань характеризується перетворенням людського фактора в головний фактор економічного зростання, зростаючими інвестиціями в людський капітал, як з боку самої людини, так і з боку суспільства.

Отже, розвиток освітніх послуг стає галуззю інвестування в людський капітал. Причому освітні послуги слід розглядати як процес накопичення людського капіталу. При цьому результати освітніх послуг надалі продуктивно використовуються, приносячи дохід власнику людського капіталу. Тому

існуюча тенденція посилення ринкових механізмів у сфері освітніх послуг не повинна порушувати принцип рівного доступу до такого роду послуг, приводити до розшарування суспільства. Визначаючи напрямки розвитку цієї галузі важливо створити умови для реалізації принципів соціальної справедливості та соціальної захищеності, збереження соціальної рівноваги.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, аналіз економічних аспектів теорії інформаційного суспільства дозволив розкрити сутність і передумови його формування. Запропоноване уточнення дефініцій понять інформаційного суспільства і суспільства знань покращує розуміння сучасних процесів розвитку суспільства. Виокремлення основних факторів сучасного суспільного розвитку та ключових закономірностей майбутнього розвитку сфери послуг в умовах розбудови інформаційного суспільства і становлення суспільства знань дозволяють спрогнозувати найближчі зміни, що відбудуться у сфері послуг та суспільстві в цілому, що, в свою чергу, дозволяє визначити стратегічні пріоритети в цій сфері. Обґрунтування провідної ролі освітньої галузі в сучасних процесах суспільного та економічного розвитку України створює підґрунтя для подальших розробок в сфері управління освітньою діяльністю, як ключовою галуззю економіки майбутнього суспільства знань.

В перспективі подальших розвідок у даному напрямі планується розробка сучасної моделі управління вищим навчальним закладом ефективної в умовах інформаційно-комунікаційного розвитку суспільства і входження в епоху знань.

Література

1. Каленюк І.С. Розвиток вищої освіти та економіка знань: монографія / І.С. Каленюк, О.В. Куклін. – К.: Знання, 2012. – 343 с. – ISBN978-966-346-948-5
2. Рейман Л.Д. Информационное общество и роль телекоммуникаций в его становлении // Вопросы философии. – 2001. – № 3. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/2369106>
3. Горелов А.А., Горелова Т.А. Образование в информационном обществе // Alma Mater. – 2008. – № 10. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/19541913>

4. Masuda Y. Information Society as Postindustrial Society / Wash / World Future Soc., 1983. P. 29.
5. Лавлок К. Маркетинг послуг: персонал, технологи, стратеги / К. Лавлок. – М. : Вільямс, 2005. – 1008 с. – ISBN 5-8456-0648-2
6. Ефременко Д.В. Концепция общества знания как теория социальных трансформаций: достижения и проблемы // Вопросы философии. – 2010. – № 1. – С. 49 - 62.
7. Общество знаний: сущность и основные характеристики. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kimkarus.ru/all-articles/57/130>
8. Евзрезов Д.В., Майер Б.О. Глобализация, информационное общество и отечественное образование // Философия образования. – 2008. – № 2. – С. 194-201. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/19511375>
9. Ракитов А.И. Будущее России: социально-технологическая модель // Общественные науки и современность. – 1996. – № 2. – С. 5 – 11.
10. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 року № 537-V // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
11. Демидова Л.С. Сфера услуг в постиндустриальной экономике // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – № 2. – С. 23-28.
12. Бехман Г. Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний / Готтхард Бехманн; [пер. с нем. А.Ю. Антоновского, Г.В. Гороховой, Д.В. Ефременко, В.В. Каганчук, С.В. Месяц]. – М. : Логос, 2010. – 248 с. – ISBN 978-5-98704-456-8
13. Яблокова Н.И., Павельева Т.Ю., Куткин В.С. Философия образования в информационном обществе // Alma Mater. – 2013. – № 7. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/35874179>
14. Кухтинова Л.Г., Сосунова Л.А. Тенденции развития сферы социальных услуг // Креативная экономика. – 2007. – № 8 (8). – С. 52-55. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.creativeconomy.ru/articles/3530/>
15. Комарова О. А. Освіта у вимірі інформаційного суспільства // Економічний часопис – XXI. – 2011. – №7-8. – С. 50-53. [Економічний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/47819/15-Komarova.pdf?sequence=1>

References

1. Kalenyuk I.S., KuklIn O.V. (2012), *Rozvitok vischoYi osvIti ta ekonomIka znan: monografIya* [Development of higher education and the knowledge economy], Znannya, Kyiv, Ukraine. – ISBN978-966-346-948-5
2. Reyman L.D. (2001), “The Information Society and the role of telecommunications in its formation” *Voprosy filosofii*, no. 3, available at: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/2369106>

3. Gorelov A.A., Gorelova T.A. (2008), "Education in the information society" *Alma Mater*, no.10, available at: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/19541913>
4. Masuda Y. Information Society as Postindustrial Society / Wash / World Future Soc., 1983. P. 29.
5. Lavlok K. (2005), *Marketing poslug: personal, tehnologi, strategii* [Marketing Services: personnel, technology, strategy], Vilyams, Moscow, Russia. – ISBN 5-8459-0648-2
6. Efremenko D. V. (2010), "The concept of the knowledge society as a theory of social change: achievements and challenges" *Voprosyi filosofii*, no. 1, pp. 49-62.
7. "The knowledge society: the nature and main characteristics", available at: <http://www.kimkarus.ru/all-articles/57/130>
8. Evzrezov D. V., Mayer B. O. (2008), "Globalization, the information society and national education" *Filosofiya obrazovaniya*, no. 2, available at: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/19511375>
9. Rakitov A. I. (1996), "Russia's future: social and technological model" *Obschestvennyie nauki i sovremennost*, no. 2, pp. 5-11.
10. Zakon Ukrayini (2007), "On the Basic Information Society Development in Ukraine for 2007-2015" *Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukrayini*, no. 12, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
11. Demidova L. S. (1999), "Service industries in the post-industrial economy" *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyie otnosheniya*, no. 2, pp. 23-28.
12. Behman G. (2010), *Sovremennoe obschestvo: obschestvo riska, informatsionnoe obschestvo, obschestvo znaniy* [Soovremennoe society: risk society, information society, knowledge society], Logos, Moscow, Russia.
13. Yablokova N. I., Paveleva T. Yu, Kutkin V.S. (2013), "Philosophy obrazovaniyav information society" *Alma Mater*, no. 7, available at: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/35874179>
14. Kuhtinova L.G., Sosunova L.A. (2007), "Trends in the development of social services" *Kreativnaya ekonomika*, no. 8, available at: <http://www.creativeconomy.ru/articles/3530/>
15. Komarova O. A. (2011), "Education in measuring the information society" *Ekonomichnyi chasopis – XXI*, no. 7-8, available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/47819/15-Komarova.pdf?sequence=1>